

γλυκειά, πλάττει τέλεια τήν εἰκόνα μιᾶς ἀληθινῆς εὐτυχίας, καί τήν πιστεύει δυνατή τήν ἀληθινή τήν ἀπόλυτο εὐτυχία στή ζωή μας αὐτή τήν πρόσκαιρη! Ἡ ψυχὴ ὕστερα ἀπὸ τόσου καιροῦ ἀπελπισμένο καὶ ἄσκοπο φτερούγισμα στοῦ κόσμου τὰ κενὰ, βρίσκει τέλος τήν ψυχὴ πού ζητοῦσε, βρίσκει τήν ἀγνή ἀδελφὴ τῆς πού ὅλοι οἱ ἅγιοι καὶ ἱεροὶ πόθοι τῆς θὰ ἦναι καὶ δικαί τῆς πόθοι... Νὰ ἡ τελεία εἰκόνα τῆς ἀληθινῆς εὐτυχίας πού παρουσιάζει τοῦ τραγουδιοῦ ἡ μελωδία ἡ γλυκειά στήν φαντασία τήν πλανεμένη. Νὰ ἡ μικρογραφία τοῦ Παράδεισου πού θὰ χτίσουν οἱ δύο ψυχές στή γῆ τήν πρόσκαιρη ἐπάνω... Ἐκεῖ θὰ ζοῦν ἀδελφωμένες. Ἐκεῖ θὰ περνοῦν ζωὴ ἀνέφελη σὰν τῆς Βενετίας τὸν οὐρανὸ, ἀκύμαντη σὰν τὸ μαγικὸ τῆς κόλπου... Ἐκεῖ οἱ ὥρες θὰ κυλοῦν τόσῳ γλυκὰ καὶ ἡσυχὰ στῆς ζωῆς τὸ λιμάνι, ὅπου ἄκοπα λάμπει ἡ γόνδολα τὰ ἀκίνητα νερὰ χωρὶς νὰ σηκώσῃ οὔτε τὸ μικρότερο κυματάκι... Ἐκεῖ δὲν θὰ τίς κλαίῃ ἡ ψυχὴ τίς ὥρες πού θὰ φεύγουν ἄμετρες καὶ δὲν θὰ τίς φωνάζῃ σὰν τὸν ποιητὴ νὰ σταματίσουν τὸ ἀσπλαχνό τους πέταγμα, νὰ διπλώσουν τ' ἀκούραστα φτερά τους...

Θὰ βασιλέψῃ αἰώνια ἡ μαγικὴ νυχτιά...

Ἡ γόνδολα λάμπει ἄκοπα τοῦ κόλπου τὰ νερὰ καὶ τὸ θεῖο τραγοῦδι φθάνει στὸ ἔπακρο τῆς περιπαθείας του, καὶ σὰν νὰ πλημμύρισε πλέον ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸν πλεονασμὸ τῆς εὐτυχίας, αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη νὰ φωνάξῃ, καὶ μιὰ νότα παρθενικὴ ἀντηχεῖ στῆς νυχτιᾶς τήν ἀκύμαντη ἡσυχία καὶ γαλήνη. Εἶνε πόνου κραυγὴ πού ξεσχίζει τήν καρδιά. Γιατὶ καὶ τῆς εὐτυχίας ὁ πλεονασμὸς σὲ μιὰ πολὺ αὐαίσθητη ψυχὴ λυγμούς πάλιν θὰ φέρῃ.

Καὶ τὸ τραγοῦδι σβύνει μὲ γλυκὸ παράπονο, μὲ στεναγμὸ πονετικὸ, μὲ τήν ὕστατη ἐπιθυμία νὰ χαθῇ νὰ σβύσῃ γιὰ πάντα ἡ ψυχὴ στήν αἰωνιότητα, σιγὰ σιγὰ καὶ ἀκώδυνα ἐνῷ ἀκόμη τήν βυκακλίζει τῆς εὐτυχίας τῆς ἡ μέθη.

Ὡ! ὅσοι νοιώθουν βαθεῖα πληγωμένη τήν καρδιά τους καὶ θέλουν τοῦ πόνου τήν ἀκούρητη ὀδύνη νὰ κοιμηθῶν γιὰ λίγες στιγμές, ὥς τ' ἀκούσουν τὸ θεῖο Βενετικὸ τραγοῦδι!

ΛΥΡΑ.

ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τὸ Ε. Δ. ΡΟΪΔΟΥ

Ἀνατρέχοντες εἰς τὰ παλαιὰ χρόνια καὶ δημοσιεύοντες τὰς γλωσσικὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. Ροΐδου. Ἐπιφυλακτόμεθα νὰ δημοσιεύσωμεν καὶ τήν ἀπάντησιν τοῦ κ. Λασκάρου. Ἀλλοτε ἐδημοσιεύθησαν καὶ αἱ δύο μελέται εἰς τὴν «Κλειώ». Ἀλλὰ τοιαῦτα ἔργα εἶνε πάντοτε νέα καὶ οἱ ἀναγνώσται τῆς «Ἠρώς» ὅσοι δὲν ἠτύγησαν νὰ τὰ ἀναγνώσων εἰς τὰς στήλας τῆς «Κλειώ» θὰ ἦναι πολὺ ἐυχαριστημένοι βέβαια ἀπὸ τὴν ἀναδημοσίευσιν αὐτῆν, εἰς τὴν ὁποίαν προβαίνοντες παρὰ τὸ πρόγραμμα μας.

Ὅτε πρὸ ἑκατῶν ἡδὲ ἑτῶν κατέβησαν τὸν κάλαμον μετὰ τὸ τέλος νεανικοῦ μου ἔργου, εἶχον σταθερὰν

ἀπόφασιν νὰ μὴ λάβω πλέον αὐτὸν εἰς χεῖρας διὰ τοὺς ἐξῆς δύο λόγους. τῶν ὁποίων τὸ βῆτιμον δύσκολον φαίνεται μοι ν' ἀμφισβητηθῇ. Ὁ πρῶτος τούτων εἶναι, ὅτι κατὰ τὴν παρούσαν τῆς γλώσσης ἡμῶν κατὰστασιν οὐδὲ δύο μετὰξὺ δέκα αὐτοῦ ἰδεῶν δύναται ὁ γράφων νὰ μεταδώσῃ, δὲν λέγομεν ἀκριβῶς, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἐπαρκῶς, χωρὶς νὰ προσκρούσῃ εἰς τὴν ἀνάγκη τῆς χρήσεως λέξεως τινος ἢ γραμματικοῦ τύπου. ἡ ἐξορισθέντος τοῦ γραπτῶ ἡμῶν λόγου, ὡς δῆθεν χυδαίου, ἢ ἀρχαίου καὶ ἀχρηστοῦ ἐν τῷ προφορικῷ. Κατ' ἀμφοτέρως δὲ ταύτας τὰς περιπτώσεις, εἴτε τὸ λεγόμενον καὶ μὴ γραφόμενον, εἴτε τὸ γραφόμενον καὶ μὴ λεγόμενον προτιμήσῃ ὁ συγγραφεὺς, ἀδύνατον εἶναι νὰ διατυπώσῃ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ ἀμιγῆ καὶ ἀμόλυντον ἀπὸ παντὸς περισπασμοῦ τῆς προσοχῆς ἐπ' αὐτὰς τὰς λέξεις, ἐνῷ αὐταὶ τότε μόνον δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐκπληροῦσαι τὸν προορισμὸν αὐτῶν, ὡσάκτις παρελαύνουσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀναγνώστου ἐντελῶς ἀπαρτήρητοι. Τοῦτο ὅμως εἶναι παρ' ἡμῖν κατ' ἐξαιρέσιν δυνατόν, μόνον ὡσάκτις ἐκ συμπτώσεως τύχῃσι πᾶσαι αἱ λέξεις ὁλοκληροῦ φράσεως κοινὰ καὶ ἀκριβῶς ὁμοίαι τὴν κλίσιν ἐν τε τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ σήμερον ἑλληνικῇ, τῇ λαλομένην δηλ. καὶ οὐκ τῇ γραφομένην. Ὁ ἀναγνώσκων λ. γ., τράγος, ἰόκος, ἀετός, τὴν πέριδικα», προσέχει εἰς μὴν τὴν παρὰστασιν τῶν τοιούτων ζώων· ἀλλ' εἴτε αἰλουρος» γράψῃ τις εἴτε γάτος», εἴτε ἀπάτια», εἴτε αἰήσσα», εἴτε ὀ χῆν» εἴτε ὀ χῆνα», εἴτε αἰ περδικα» εἴτε αἰ πέριξ» ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ ἐλαύσῃ τὴν προσοχήν καὶ ἐπὶ τὸ ἀρχαϊκὸν ἢ τὸ δημῶδες τῆς λέξεως ἢ τῆς κλίσεως, τὰ οὐδὲν ἔχοντα κοινὸν πρὸς τὰ πτηνὰ καὶ τὰ τετράποδα ταῦτα, καὶ ἀμαυροῦντα τὴν καθαρότητα τῆς παρὰστασεως διὰ τῆς ἀναμείξεως ὅλως ἀσχετοῦ αὐτῇ γραμματικοῦ περισπασμοῦ. Ὅσάκτις καὶ κατ' ἐλάχιστον διαφέρουσιν ἀλλήλων, οἱ μὲν τύποι τῆς λαλομένης ἐλαύνουσιν ἐρ' ἐαυτῶν, τὴν προσοχήν, ὡς φέροντες τὸ στίγμα τῆς προγραφῆς ὑπὸ τῶν λογίων. οἱ δὲ τῆς ἀρχαίας ὡς νεκροί. Μόνον κατόρθωμα τῶν δῆθεν διορθωτῶν τῆς γλώσσης ὑπῆρξε ν' ἀτιμάσωσι καὶ νὰ κατὰστήσωσιν ἄχρηστον ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ τὸν πλοῦτον τῆς λαλομένης, χωρὶς νὰ μεταδώσωσιν εἰς τοὺς ἐκταφέντας ἀττικισμοὺς ζωὴν πραγματικὴν, ἥτις διὰ μόνου τοῦ στόματος οὐκ καὶ τοῦ καλὰμου δύναται νὰ ἐμφυσηθῇ. Τὴν αὐτὴν δυσάρεστον αἰσθησιν κατήντησεν οὕτω νὰ προσενῇ εἰς ἡμᾶς καὶ ἡ προσθήκη καὶ ἡ παραλείψις τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ. καὶ ἡ χρῆσις καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῆς δοτικῆς πλείστων ὀνομάτων, καὶ τὸ «σεῖα» καὶ τὸ «ῖμεια», καὶ ἡ «μέτη» καὶ ἡ «ρία», καὶ τὸ «ἐπρόσφερα» καὶ τὸ «προσήμερον» καὶ τὸ «ἐδάγκασα» καὶ τὸ «ἐδήξα», καὶ τὰ ἀναρίθμητα ἄλλα, μετὰ τῶν ὁποίων ταλαντεύεται ὁ γράφων, ὡς νεκρῶν θαλασσοπόρος μετὰξὺ Λαυρόβιδος καὶ Σαύλλης. Πᾶν τὸ μὴ ἀπορήτως σχολαστικὸν ραί-

νεται σήμεραν χυδαῖον· ἀντί δὲ νά ὀλιγοστεύῃ διὰ τοῦ χρόνου, αὐξάνει καὶ κορυφῶται τὸ κακόν, διὰ τῆς καθ' ἡμέραν ἀποκοπῆς ζῶντός τινος μέλους τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ δι' ὅζοντος ἀττικοῦ ψοφίου.

Εἰς τὰς πλείστας τῶν λέξεων, ὧν ἔχει ἀνάγκη ὁ γράφων, μετεδῶθη οὕτω ἰδιόζουσα κομματικὴ χροιά, ὅση τις ἀγορεύς ἢ διδασκαλείου, «Παλιανθρώπου» ἢ Ψευδωροδιανοῦ, προστιθεμένη εἰς τὴν σημασίαν αὐτῶν καὶ καθιστῶσα ἀδύνατον τὴν παράστασιν ἀμιγροῦς ἐννοίας πρὸς ἣν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι μόνον ἐντελῶς ἄγροισι, ἄσμοι καὶ αἰῶλοι οὕτως εἰπεῖν λέξεις. Ἀλλὰ σήμεραν τοσαῦτα εἶναι αἱ ἡδ' ὁ στερεθεῖσαι τοῦ ἀπαραιτήτου τοῦτου προσόντος, ὥστε καταντῶσιν ἄχρηστα τὰ ἐννέα τοῦλάχιστον δέκατα τῆς γλώσσης. Ὁ γράφων νεοελληνιστὴ εὐρίσκειται οὕτω πρὸ τοῦ διλήμματος, ἢ νὰ παραιτηθῇ τῆς μεταδόσεως πάσης αὐτοῦ ιδέας, τῆς μὴ δυναμένης νὰ ἐκφρασθῇ διὰ τῶν ὀλιγίστων ἁφρών, ἥτοι κοινῶν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ ὁμιλουμένῃ ὀνομάτων, ἢ ν' ἀναμιζῇ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα εἰς οἰονδήποτε πραγματεύεται θέμα, μολύνων διὰ τοῦ ρυπάσματος τοῦτου τὴν διαύγειαν πάσης ἐννοίας καὶ τὴν ζωηρότητα πάσης εἰκόνης. Πῶς δὲ νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τῆς συγκινήσεως ἐξ οἰονδήποτε αἰσθήματος ἢ τῆς διεγέρσεως οἰονδήποτε πάθους, μετὰ λύπης ἢ γέλωτος, μετὰ χαρᾶς ἢ δακρύων, τὸν διχασμὸν τῆς προσοχῆς τοῦ ἀναγνώστου μεταξὺ τούτων καὶ τῆς τηρήσεως ἢ τῆς παραβάσεως γραμματικῶν κανόνων; Τοὺς δεδακρυσμένους ὀφθαλμούς ξηραίνει· ὁ ἀνδιπλασιασμός οἱ δὲ δακρυσμένοι ὅζουσιν ἀπορισμοῦ τῶν λογίων, δημοτικῆς ἐπιτηδεύσεως, Ἐπτανήσου καὶ Ἀσκαράτου.

Ἡ μόνη ἐνός τόνου μετάθεσις ἀρκεῖ πολλὰ καὶ νὰ καταστρέψῃ τὰ πάντα. Ἄμα λ. γ. οἱ βυζαντινοὶ μεταβαπτισθῶσι βυζαντινοί, ἀμέσως ἀναμιγνύονται εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς λέξεως αἱ «Γλωσσικαὶ» τοῦ κ. Κόντου «Παρατηρήσεις», εἰς τὴν ὁσμήν τοῦ λιθάνου πνοῇ διδασκαλικῆς κινάσεως, εἰς τοὺς ἵπποδρομικοὺς ἀγῶνες γραμματικοί, ἐριδες τοῦ κ. Βερναδάκη πρὸς αὐτὸν σοφὸν τῆς Ὀλλάνδης, κομβολόγια παρμπομπῶν, ὕβρεις καὶ μηνύσεων κατὰ τοῦ Κοραΐ τοῦ Θεοτόκη, τοῦ Οἰκονόμου καὶ τοῦ Ἀσωπίου ἐπὶ ἀγραμματοσύνη, μανία ἀνθρώπου διατάσσοντος τοὺς σήμεραν Ἑλλήνας νὰ λέγωσιν «ἄψ ἀναρχάζομαι» ἀντὶ ὀπισθοδρομῶ, ἀνεξήγητος μακροθυμίας κυβερνήσεως ἀνεχόμενης τοιοῦτον κήρυγμα ἀπὸ ἑδρας πανεπιστημίου, καὶ πᾶν ἄλλο οὐδεμίαν ἔχον σχέσιν πρὸς τοὺς Παλαιολόγους καὶ τὴν Χρυσομαλλῶ. Ὁ διὰ τοιούτων διορθωμάτων λέξεων ἀναρχαζόμενος νὰ ἐκφράξῃ τὰ διανοήματα αὐτοῦ, εὐρίσκειται εἰς τὴν θέσιν ζωγράφου, τοῦ ὁποίου πάντα τὰ χρώματα ἤθελον εἶναι μεμιγμένα μετ' αἰθάλης καὶ βορβοροῦ. Οὐδὲν ἄλλο τῷ ὄντι ἢ αἰθάλη καὶ βορβόρος εἶναι ἡ προσθήκη εἰς τὴν σημασίαν πάσης λέξεως χροιάς σχολαστικότητος ἢ χυδαϊσμοῦ. Ἄλυτον δι' ἐμὲ αἰνίγμα εἶναι πῶς διέφυγε τὸν φιλόσοφον νοῦν τοῦ Κοραΐ,

ὅτι καὶ αὕτη ἡ μετὰ μέτρου καὶ κρίσεως διόρθωσις τῶν τύπων τῆς λαλουμένης ἤθελον ἔχει ἄφρακτον ἀποτέλεσμα νὰ διχοτομῇ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου μεταξὺ τῆς γενομένης διορθώσεως καὶ τοῦ σχηματιζομένου τῆς λέξεως. καθιστῶσα ἀδύνατον τὴν ἀποκλειστικὴν ἐκείνην εἰς μόνην τὴν ἐννοίαν προσήλωσιν, ἀνευ τῆς ὁποίας ὅζει πᾶν ἀναγνώσμα γυμνασματος μαθητικοῦ. Ἐτι δὲ ἀπορώτερον φαίνεται, πῶς ὁ Χριστόπουλος, ὁ Βιλλαρᾶς, ὁ Ρίζος, καὶ ὁ Σολωμός, οἱ τόσα ἄλλα ὀρθὰ καὶ καλὰ γράψαντες περὶ γλώσσης, οὐδέποτε ἐσκέφθησαν ν' ἀντιτάξωσιν, ὡς ἀκαταμάχητον ἐπιχείρημα κατὰ τῆς γνώμης τῶν διορθωτῶν, τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκη τῆς ἀπαρτηρήτου τῶν λέξεων ῥοῆς καὶ τῆς ἐντελοῦς εἰς τοὺς τύπους αὐτῶν ἀπροσεξίας τοῦ ἀναγνώστου. Τὸ ἐπιχείρημα ὀνομάσαμεν ἀκαταμάχητον, διότι ὁ μὴ διχασμὸς τῆς προσοχῆς μεταξὺ τῆς ιδέας καὶ τῶν ὕλικῶν τῆς παραστάσεως αὐτῆς μέσων, οὔτε ἀτομικὴ ἡμῶν γνώμη εἶναι βεβαίως, οὔτε κανὼν μόνης τῆς τέχνης τοῦ γράφειν, ἀλλὰ στοιχειώδης ὅρος πάσης καλλιτεχνίας. Τοῦ ἀγαθοῦ αὐλητοῦ ἀκούεται μόνον τὸ μέλος καὶ οὐχὶ συγχρόνως τὸ φύσημα καὶ ὁ κροταλισμὸς τῶν δακτύλων· ὁ δὲ καλὸς ζωγράφος ἐλκύει τὸν ὀφθαλμὸν εἰς μόνον τὸ εἰκονιζόμενον ἀντικείμενον καὶ οὐδόλως εἰς τὸ κινᾶσθαι, τὴν ὥρην, τὸν κρόκον καὶ τὴν λοιπὴν προμήθειαν τοῦ χρωματοπωλείου. Οὕτω καὶ τὸ λεκτικὸν ἔνδυμα τῆς ιδέας πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἐντελὴ διαφάνειαν ἢ μᾶλλον ἀφάνειαν τῶν ὀνομασθέντων «ἀερούραντων» χιτῶνων ἐκείνων τῆς Κέω, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἐλαμπυν ὡς ὑπὸ κρύσταλλον αἱ σάρκες τῶν δεσποινῶν τῆς Ῥώμης. Πᾶσα ἐφ' ἐαυτήν, καὶ οὐχὶ ἐπὶ μόνου τοῦ σχηματιζομένου αὐτῆς ἐλκύουσα τὴν προσοχὴν λέξις προξενεῖ ἐν τῷ λόγῳ αἴσθησιν, οἷαν παράκρουσιν ἐν συναυλίᾳ, κηλὶς ἐπὶ εἰκόνης, μυῖα ἐντὸς ζωμοῦ. Ματαίᾳ δὲ εἶναι ἡ ἐλπίς ὅτι δύνανται νὰ παύσῃ ἡ τοῦλάχιστον ἐλαττωθῇ διὰ τῆς ἐξέως καὶ τοῦ χρόνου ἢ ἐξ αὐτῶν ἀηδία. Τοῦτο θὰ ᾔτο δυνατόν, ἂν ἡ λεγομένη διόρθωσις περιελάμβανε πλὴν τοῦ γραφομένου καὶ τὸν προφορικὸν λόγον, οὐχὶ τὸν ἀπὸ τοῦ ἁμῶν καὶ τοῦ βήματος μονόλογον, ὅστις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀπαγγεῖα γραπτοῦ, ἀλλὰ τὸν συνήθη διάλογον τῆς καθ' ἐκάστην πρὸς πάντας ὁμιλίας. Τῆς μεταξὺ διαλόγου καὶ μονολόγου διαφοράς προχειρὸν παρέχει παράδειγμα ἡ ἐν αὐτῷ τῷ Βουλευτηρίῳ ἐπικρατοῦσα διγλωσσία. Ἐφ' ὅσον τῷ ὄντι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους μονολογοῦσιν ἐν ἀτλαχίᾳ, μεταχειρίζονται τοὺς τύπους τῆς γραφομένης· ἀλλ' ἄμα ἐξ οἰασθήποτε ἀφορμῆς ἐξαφθῶσιν, ἄμα ἀρχίσωσιν αἱ διακοπαὶ καὶ διαδεχθῇ ὁ διάλογος τὴν μονολογίαν, εὐθὺς ἀντικαθιστᾷ τὴν ἀπαγγεῖαν γραπτοῦ λόγου ἡ ζῶσα λαλιὰ τῶν Ἑλλήνων ἢ μόνη δυναμένη μετ' ἄλληθους πάθους νὰ συμβιβασθῇ.

(Ἐπεται τὸ τέλος).